

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 9ης Σεπτεμβρίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 92/43/ΕΟΚ – Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας – Άρθρο 6, παράγραφος 3 – Πεδίο εφαρμογής – Έννοια των όρων “σχέδιο” (project) και “συμφωνούν” – Δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων ενός έργου σε προστατευόμενο τόπο – Απόφαση περί παρατάσεως της διάρκειας ισχύος άδειας για την κατασκευή τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου – Αρχική απόφαση που βασίζεται σε εθνική ρύθμιση με την οποία δεν έγινε ορθή μεταφορά της οδηγίας 92/43 στο εσωτερικό δίκαιο»

Στην υπόθεση C-254/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το High Court (ανώτερο δικαστήριο, Ιρλανδία) με απόφαση της 13ης Μαρτίου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 26 Μαρτίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

Friends of the Irish Environment Ltd

κατά

An Bord Pleanála,

παρισταμένης της:

Shannon Lng Ltd,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, M. Safjan, L. Bay Larsen, C. Toader και N. Jääskinen, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Friends of the Irish Environment Ltd, εκπροσωπούμενη από τους F. Logue, solicitor, J. Kenny, BL, και J. Devlin, SC,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

- το An Bord Pleanála, εκπροσωπούμενο από τους B. Magee, solicitor, F. Valentine, BL, και από την N. Butler, SC,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους C. Hermes και M. Noll-Ehlers,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 30ής Απριλίου 2020,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7, στο εξής: οδηγία περί οικοτόπων).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Friends of the Irish Environment Ltd και του An Bord Pleanála (συμβουλίου χωροταξικού σχεδιασμού, Ιρλανδία, στο εξής: συμβούλιο χωροταξίας), σχετικά με την απόφαση του τελευταίου να χορηγήσει πρόσθετη πενταετή προθεσμία για την κατασκευή τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υδροποιημένου φυσικού αερίου, πλέον της δεκαετούς προθεσμίας που είχε αρχικώς ορισθεί με προγενέστερη απόφαση.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία περί οικοτόπων

- 3 Το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων ορίζει τα ακόλουθα:

«Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεόμενο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.»

Η οδηγία ΕΠΕ

- 4 Η οδηγία 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 2012, L 26, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2014/52/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014 (ΕΕ 2014, L 124, σ. 1) (στο εξής: οδηγία ΕΠΕ), ορίζει, στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', πρώτη περίπτωση, ως «έργο» την «υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή τεχνικών κατασκευών».
- 5 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας αυτής, «άδεια» είναι η «απόφαση της ή των αρμόδιων αρχών που δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το έργο».

Το ιρλανδικό δίκαιο

- 6 Το άρθρο 40, παράγραφος 1, του Planning and Development Act 2000 (νόμου του 2000 περί χωροταξικού σχεδιασμού και ανάπτυξης), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο στη διαφορά της κύριας δίκης χρόνο (στο εξής: PDA 2000), προέβλεπε τα εξής:
- «Με την επιφύλαξη της παραγράφου 2, άδεια χορηγούμενη βάσει του παρόντος μέρους παύει να ισχύει μετά την παρέλευση της προβλεπόμενης περιόδου (χωρίς πάντως να θίγεται το κύρος οποιασδήποτε πράξεως διενεργηθείσας εντός της εν λόγω περιόδου),
- a) σε περίπτωση που το έργο υποδομής για το οποίο έχει χορηγηθεί η άδεια δεν έχει αρχίσει εντός της εν λόγω περιόδου, ως προς ολόκληρο το έργο, και
- b) σε περίπτωση που το έργο υποδομής έχει αρχίσει εντός της εν λόγω περιόδου, ως προς το μέρος του που δεν έχει περατωθεί εντός της περιόδου αυτής.»
- 7 Το άρθρο 42 του PDA 2000 προβλέπει ότι, κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου, παράταση της διάρκειας ισχύος χωροταξικής άδειας χορηγείται όταν, εντός της αρχικώς ταχθείσας προθεσμίας, εκτελέστηκαν σημαντικές εργασίες βάσει της χωροταξικής άδειας και το έργο θα υλοποιηθεί εντός ευλόγου χρόνου ή όταν λόγοι εμπορικής, οικονομικής ή τεχνικής φύσεως, ανεξάρτητοι από τη βούληση του αιτούντος, συνηγορούσαν ουσιωδώς είτε υπέρ της μη έναρξης του έργου υποδομής είτε υπέρ της μη εκτέλεσης σημαντικών εργασιών. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, δεν είναι δυνατή η παράταση της διάρκειας ισχύος της άδειας αν από τον χρόνο χορηγήσεώς της έχουν μεσολάβησει σημαντικές αλλαγές ως προς τους στόχους του χωροταξικού σχεδιασμού που ορίζει το έργο, με αποτέλεσμα να έχει παύσει να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις προσήκοντος σχεδιασμού και βιώσιμης ανάπτυξης της οικείας περιοχής. Είναι επίσης αναγκαίο το έργο να μην είναι ασύμβατο προς «υπουργικές κατευθυντήριες γραμμές».
- 8 Επιπλέον, το άρθρο 42 του PDA 2000 διευκρινίζει ότι, στην περίπτωση που δεν έχει αρχίσει το έργο υποδομής, η τοπική αρχή χωροταξικού σχεδιασμού πρέπει να βεβαιωθεί ότι πριν από τη χορήγηση χωροταξικής άδειας διενεργήθηκε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων ή δέουσα εκτίμηση ή αμφότερες οι εν λόγω εκτιμήσεις, εφόσον απαιτείται. Επιπλέον, η πρόσθετη προθεσμία δεν μπορεί να υπερβαίνει τα πέντε έτη και αίτηση για παράταση της διάρκειας ισχύος χωροταξικής άδειας μπορεί να υποβληθεί μόνο μία φορά.
- 9 Το άρθρο 50 του PDA 2000 προβλέπει ότι το κύρος χωροταξικής άδειας μπορεί να αμφισβητηθεί μόνο στο πλαίσιο προσφυγής ελέγχου νομιμότητας ασκηθείσας εντός αποκλειστικής προθεσμίας οκτώ εβδομάδων η οποία μπορεί να παραταθεί υπό ορισμένες περιστάσεις.
- 10 Το άρθρο 146 B του PDA 2000 θεσπίζει ειδική διαδικασία για τροποποίηση άδειας που αφορά έργο στρατηγικής υποδομής.
- 11 Το άρθρο 146 B του PDA 2000 προβλέπει τα ακόλουθα:
- «[...]
- 3) Αν [το συμβούλιο χωροταξίας] αποφασίσει ότι η τροποποίηση
- [...]
- β) συνιστά σημαντική τροποποίηση, καθορίζει αν i) θα προβεί στην τροποποίηση, ii) θα προβεί σε τροποποίηση των όρων του οικείου έργου υποδομής, [...] η οποία θα διαφέρει από εκείνη που περιέχεται στην αίτηση [...] ή iii) θα αρνηθεί να προβεί στην τροποποίηση.

4) Πριν από την έκδοση αποφάσεως σύμφωνα με την παράγραφο 3, στοιχείο β', [το συμβούλιο χωροταξίας] προσδιορίζει κατά πόσον η έκταση και η φύση α) της τροποποίησης που ζητείται δυνάμει της παραγράφου 1 και β) κάθε άλλης τροποποίησης την οποία αυτό σχεδιάζει δυνάμει της παραγράφου 3, στοιχείο β', σημείο ii, είναι τέτοιες ώστε, αν πραγματοποιηθεί η τροποποίηση, να ενδέχεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (και, προς τούτο, [το συμβούλιο] πρέπει να έχει λάβει τελική απόφαση ως προς την έκταση και τη φύση κάθε σχετικώς σχεδιαζόμενης τροποποίησης).»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 12 Στις 31 Μαρτίου 2008 το Συμβούλιο χωροταξίας χορήγησε άδεια για έργο κατασκευής τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου στη νότια όχθη της εκβολής του ποταμού Shannon στην κομητεία Kerry (Ιρλανδία). Η άδεια αυτή προέβλεπε ότι οι εργασίες έπρεπε να πραγματοποιηθούν εντός προθεσμίας δέκα ετών κατ' ανώτατο όριο (στο εξής: αρχική άδεια).
- 13 Το έργο αυτό επρόκειτο να υλοποιηθεί σε τοποθεσία που γειτνιάζει με δύο τόπους ενταγμένους σήμερα στο δίκτυο Natura 2000, και συγκεκριμένα με την ειδική ζώνη διατήρησης του κατώτερου τμήματος του ποταμού Shannon (τόπος IE0002165) και με τη ζώνη ειδικής προστασίας των εκβολών του ποταμού Shannon και του ποταμού Fergus (τόπος IE0004077).
- 14 Το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, κατά τον χρόνο της χορηγήσεως της αρχικής άδειας, το Δικαστήριο είχε κρίνει, με την απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (C-418/04, EU:C:2007:780), ότι με την ιρλανδική νομοθεσία δεν έγινε ορθή μεταφορά της οδηγίας περί οικοτόπων στο εσωτερικό δίκαιο, καθόσον μεταξύ άλλων, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 230 και 231 της αποφάσεως αυτής η δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων βάσει της οδηγίας αυτής εξομοιωνόταν με εκείνη που απαιτεί η οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 1985, L 175, σ. 40).
- 15 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η αρχική άδεια δεν περιείχε καμία αναφορά ούτε στην οδηγία περί οικοτόπων ούτε στους δύο προστατευόμενους τόπους οι οποίοι μπορεί να επηρεάζονταν από το επίμαχο στην κύρια δίκη έργο και δεν περιείχε πλήρη, ακριβή και οριστικά συμπεράσματα και διαπιστώσεις, ώστε να αίρεται κάθε εύλογη αμφιβολία επιστημονικής απόψεως, όσον αφορά τις επιπτώσεις των σχεδιαζόμενων εργασιών.
- 16 Τον Σεπτέμβριο 2017 η κατασκευή του εν λόγω τερματικού σταθμού δεν είχε ακόμη ξεκινήσει και ο κύριος του έργου υπέβαλε στο συμβούλιο χωροταξίας, βάσει του άρθρου 146 Β του PDA 2000, αίτηση για παράταση της διάρκειας ισχύος της άδειας κατασκευής. Στο πλαίσιο αυτό, επισήμανε ότι η καθυστέρηση στην έναρξη των εργασιών οφειλόταν, μεταξύ άλλων, σε αλλαγές, στην Ιρλανδία, της πολιτικής που αφορά την πρόσβαση στο εθνικό δίκτυο μεταφοράς αερίου και, γενικότερα, στην οικονομική κατάσταση της χώρας. Η αίτηση που υποβλήθηκε κατόπιν τούτου στο συμβούλιο χωροταξίας δεν περιλάμβανε καμία ουσιώδη τροποποίηση του έργου.
- 17 Η αρχική άδεια έληξε την 31η Μαρτίου 2018 χωρίς να έχουν πραγματοποιηθεί εργασίες.
- 18 Στις 13 Ιουλίου 2018 το συμβούλιο χωροταξίας χορήγησε στον κύριο του έργου πρόσθετη προθεσμία πέντε ετών για την υλοποίηση του έργου κατασκευής του τερματικού σταθμού, ήτοι παρέτεινε τη διάρκεια ισχύος της αρχικής άδειας έως την 31η Μαρτίου 2023 (στο εξής: επίμαχη στην κύρια δίκη άδεια).

- 19 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το συμβούλιο χωροταξίας προέβη, στο πλαίσιο αυτό, σε εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, κατά το πέρας της οποίας έκρινε ότι η παράταση της διάρκειας της περιόδου υλοποίησης του υπό εξέταση έργου κατασκευής δεν είχε καμία σημαντική επίπτωση στο περιβάλλον.
- 20 Η Friends of the Irish Environment προσέφυγε κατά της επίμαχης στην κύρια δίκη άδειας ενώπιον του High Court (ανωτέρου δικαστηρίου, Ιρλανδία).
- 21 Υπό τις συνθήκες αυτές, εκτιμώντας ότι στην υπόθεση της κύριας δίκης ανακύπτουν δυσχέρειες ως προς την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το High Court (ανώτερο δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Μπορεί να θεωρηθεί ότι η απόφαση περί παρατάσεως της διάρκειας ισχύος άδειας έργου συνιστά συμφωνία για το έργο, με αποτέλεσμα να εφαρμόζεται το άρθρο 6, παράγραφος 3, της [οδηγίας περί οικοτόπων];

- 2) Επηρεάζουν οι ακόλουθες παράμετροι την απάντηση επί του [πρώτου ερωτήματος] ανωτέρω;
- α) Η άδεια έργου (η διάρκεια ισχύος της οποίας πρόκειται να παραταθεί) χορηγήθηκε σύμφωνα με διάταξη του εθνικού δικαίου με την οποία δεν έγινε ορθή μεταφορά της οδηγίας περί οικοτόπων στην εθνική έννομη τάξη, καθόσον η εθνική νομοθεσία εξομοίωσε εσφαλμένα τη δέουσα εκτίμηση κατά την έννοια της οδηγίας περί οικοτόπων με την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά την έννοια της οδηγίας [85/337].
- β) Η αρχικώς χορηγηθείσα άδεια έργου δεν αναφέρει αν η αίτηση για τη χορήγησή της εξετάστηκε στο πλαίσιο του [πρώτου σταδίου] ή του [δεύτερου σταδίου] του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, ούτε περιλαμβάνει “πλήρη, ακριβή και οριστικά συμπεράσματα και διαπιστώσεις, ώστε να αίρεται κάθε εύλογη αμφιβολία, από επιστημονικής απόψεως, όσον αφορά τις επιπτώσεις των σχεδιαζόμενων εργασιών [στον] οικεί[ο] [τόπο]”, όπως απαιτεί η απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Επιτροπή κατά Ισπανίας (C- 404/09, EU:C:2011:768).
- γ) Η αρχική διάρκεια ισχύος της άδειας έργου έχει λήξει και, κατά συνέπεια, η άδεια έχει παύσει να παράγει αποτελέσματα ως προς το σύνολο του έργου. Δεν είναι δυνατή η εκτέλεση εργασιών με βάση την εν λόγω άδεια όσο εκκρεμεί πιθανή παράταση της διάρκειας ισχύος της.
- δ) Ουδέποτε έλαβε χώρα οποιαδήποτε εργασία με βάση την άδεια έργου.

- 3) Σε περίπτωση που η απάντηση στο [πρώτο ερώτημα] είναι καταφατική, ποιες παραμέτρους απαιτείται να λάβει υπόψη η αρμόδια αρχή κατά τη διενέργεια ελέγχου στο πλαίσιο του [πρώτου σταδίου] του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων; Για παράδειγμα, απαιτείται η αρμόδια αρχή να λάβει υπόψη οποιαδήποτε από τις ακόλουθες παραμέτρους ή και όλες: i) αν υπάρχουν τυχόν μεταβολές στις σχεδιαζόμενες εργασίες και την προτεινόμενη χρήση· ii) αν έχει σημειωθεί τυχόν μεταβολή στο περιβαλλοντικό πλαίσιο, για παράδειγμα ως προς τον χαρακτηρισμό ευρωπαϊκών οικοτόπων ως τέτοιων σε χρόνο μεταγενέστερο της αποφάσεως περί χορηγήσεως άδειας έργου· iii) αν έχουν σημειωθεί τυχόν κρίσιμες μεταβολές ως προς τις επιστημονικές πληροφορίες, για παράδειγμα αν υπάρχουν πιο επίκαιρες έρευνες σχετικά με την “ιδιάζουσα σημασία” των ευρωπαϊκών οικοτόπων;

Ή απαιτείται η αρμόδια αρχή να εκτιμήσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του συνόλου του έργου;

- 4) Απαιτείται να γίνει διάκριση μεταξύ i) άδειας έργου η οποία τάσσει προθεσμία ως προς τη διάρκεια ορισμένης δραστηριότητας (στάδιο λειτουργίας) και ii) άδειας έργου η οποία τάσσει μεν προθεσμία ως προς την περίοδο εντός της οποίας μπορούν να πραγματοποιηθούν κατασκευαστικές εργασίες (στάδιο κατασκευής), αλλά, εφόσον αυτές περατωθούν εντός της εν λόγω προθεσμίας, δεν τάσσει προθεσμία ως προς τη δραστηριότητα ή τη λειτουργία;
- 5) Εξαρτάται –και αν ναι, σε ποιο βαθμό– η υποχρέωση εθνικού δικαστηρίου να ερμηνεύει νομοθεσία κατά τρόπο σύμφωνο, στο μέτρο του δυνατού, με τις διατάξεις της οδηγίας περί οικοτόπων και της [συμβάσεως για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, η οποία υπογράφηκε στις 25 Ιουνίου 1998 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ 2005, L 124, σ. 1, στο εξής: Σύμβαση του Ώρχους)] από προϋπόθεση βάσει της οποίας οι διάδικοι πρέπει να έχουν θέσει ρητώς τα εν λόγω ερμηνευτικά ζητήματα; Ειδικότερα, αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει δύο διαδικασίες λήψεως αποφάσεων, εκ των οποίων μόνο μία διασφαλίζει τη συμμόρφωση με την οδηγία περί οικοτόπων, υποχρεούται το εθνικό δικαστήριο να ερμηνεύσει την εθνική νομοθεσία κατά τρόπο ώστε να μπορεί να γίνει επίκληση μόνο της συμβατής με την ως άνω οδηγία διαδικασίας λήψεως αποφάσεων, παρά το γεγονός ότι η συγκεκριμένη ερμηνεία δεν υποστηρίχθηκε ρητά από τους διαδίκους στην υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν του;
- 6) α) Αν η απάντηση στο [δεύτερο ερώτημα, στοιχείο α',] είναι ότι είναι σκόπιμο να εξεταστεί αν η άδεια έργου (η διάρκεια ισχύος της οποίας πρόκειται να παραταθεί) χορηγήθηκε βάσει διατάξεως του εθνικού δικαίου με την οποία δεν έγινε ορθή μεταφορά της οδηγίας περί οικοτόπων στην εθνική έννομη τάξη, απαιτείται το εθνικό δικαστήριο να απόσχει από την εφαρμογή κανόνα εσωτερικού δικονομικού δικαίου που δεν επιτρέπει σε ενιστάμενο να αμφισβητήσει το κύρος παλαιότερης άδειας έργου (η ισχύς της οποίας έχει λήξει) στο πλαίσιο νέας αιτήσεως για χορήγηση άδειας έργου;
- β) Συνάδει ένας τέτοιος κανόνας εσωτερικού δικονομικού δικαίου με την υποχρέωση θεραπείας, όπως αυτή επιβεβαιώθηκε πρόσφατα στην [απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2016, Stadt Wiener Neustadt (C-348/15, EU:C:2016:882)];»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

- 22 Οι περιστάσεις που μνημονεύονται στα σημεία α' έως δ' του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος είναι οι ακόλουθες: η αρχική άδεια είχε χορηγηθεί δυνάμει εθνικής νομοθεσίας με την οποία δεν έγινε ορθή μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας περί οικοτόπων· η άδεια αυτή δεν περιείχε καμία αναφορά στην εν λόγω οδηγία ούτε περιείχε πλήρη, ακριβή και οριστικά συμπεράσματα και διαπιστώσεις, ώστε να αίρεται κάθε εύλογη αμφιβολία, από επιστημονικής απόψεως, όσον αφορά τις επιπτώσεις των προβλεπόμενων εργασιών στους οικείους τόπους· η εν λόγω άδεια έπαυσε να παράγει τα έννομα αποτελέσματά της κατά τη λήξη της προθεσμίας που αυτή έτασσε για τις ως άνω εργασίες, οι οποίες δεν είχαν ξεκινήσει.
- 23 Εξ αυτών προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι το αιτούν δικαστήριο εκκινεί από την παραδοχή ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν είχε διενεργηθεί, πριν από τη χορήγηση της αρχικής άδειας, εκτίμηση των επιπτώσεων στους οικείους τόπους σύμφωνα με την εκτίμηση που απαιτεί το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.
- 24 Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημά του, τα οποία πρέπει να συνεξεταστούν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν απόφαση περί παρατάσεως της προθεσμίας που είχε ταχθεί αρχικώς για την υλοποίηση έργου κατασκευής

τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου πρέπει να θεωρηθεί ότι συνιστά συμφωνία για ένα σχέδιο, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, εφόσον, πριν από τη χορήγηση της αρχικής άδειας για το έργο αυτό, δεν διενεργήθηκε εκτίμηση των επιπτώσεων του στον οικείο τόπο σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, στην περίπτωση κατά την οποία η εν λόγω άδεια έπαυσε να παράγει τα έννομα αποτελέσματά της κατά τη λήξη της προθεσμίας που αυτή έτασσε για τις εν λόγω εργασίες και οι εργασίες αυτές δεν έχουν ξεκινήσει.

- 25 Το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων προβλέπει διαδικασία εκτιμήσεως που αποσκοπεί στο να εξασφαλίζεται, χάρη στη διεξαγωγή προηγούμενου ελέγχου, ότι ένα σχέδιο ή ένα έργο μη άμεσα συνδεδεμένο με τη διαχείριση του οικείου τόπου ή μη αναγκαίο γι' αυτήν, δυνάμενο όμως να επηρεάσει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, θα εγκρίνεται μόνον εφόσον δεν παραβιάζει την ακεραιότητα του τόπου αυτού (απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, *Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψη 117 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 26 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το γεγονός ότι σχέδιο του οποίου η περιβαλλοντική εκτίμηση προσβάλλεται δεν βρίσκεται εντός των οικείων ζωνών Natura 2000, αλλά εκτός αυτών, όπως φαίνεται να συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, ουδόλως αποκλείει τη δυνατότητα εφαρμογής των απαιτήσεων του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από το γράμμα της εν λόγω διάταξης, «[κ]άθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο», υπόκειται στον μηχανισμό περιβαλλοντικής προστασίας (πρβλ. απόφαση της 26ης Απριλίου 2017, *Επιτροπή κατά Γερμανίας*, C-142/16, EU:C:2017:301, σκέψη 29).
- 27 Η διάταξη αυτή διακρίνει δύο στάδια στη διαδικασία εκτίμησης την οποία προβλέπει. Κατά το πρώτο στάδιο, το οποίο ρυθμίζεται από την πρώτη περίοδο της διάταξης, επιβάλλεται στα κράτη μέλη η υποχρέωση να προβαίνουν σε δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων σχεδίου ή έργου σε προστατευόμενο τόπο, εφόσον είναι πιθανό το σχέδιο ή το έργο να επηρεάσει σημαντικά τον τόπο. Κατά το δεύτερο στάδιο, το οποίο ρυθμίζεται από τη δεύτερη περίοδο και ακολουθεί αμέσως μετά την εν λόγω δέουσα εκτίμηση, χορηγείται άδεια για το σχέδιο ή το έργο μόνον υπό την προϋπόθεση ότι αυτό δεν παραβιάζει την ακεραιότητα του οικείου τόπου, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων (πρβλ. απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, *Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψεις 118 και 119).
- 28 Πρώτον, προκειμένου να εκτιμηθεί αν μια απόφαση η οποία παρατείνει την προθεσμία που είχε ταχθεί με την αρχική άδεια για την κατασκευή τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου, για την οποία οι εργασίες δεν έχουν ξεκινήσει, αφορά «σχέδιο» (project) κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, πρέπει να υπομνησθεί ότι από τη νομολογία προκύπτει ότι μπορεί να ληφθεί υπόψη συναφώς η έννοια του «έργου» (project), κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΕΠΕ (πρβλ. απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, *Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψη 122 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 29 Επιπλέον, δεδομένου ότι ο ορισμός της έννοιας του «έργου» (project) που προκύπτει από την οδηγία ΕΠΕ είναι περισσότερο περιοριστικός από εκείνον της οδηγίας περί οικοτόπων, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, εφόσον μια δραστηριότητα εμπίπτει στην οδηγία ΕΠΕ, η δραστηριότητα αυτή εμπίπτει, κατά μείζονα λόγο, στην οδηγία περί οικοτόπων (αποφάσεις της 7ης Νοεμβρίου 2018, *Coöperatie Mobilisation for the Environment κ.λπ.*, C-293/17 και C-294/17, EU:C:2018:882, σκέψη 65, καθώς και της 29ης Ιουλίου 2019, *Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψη 123).

- 30 Επομένως, αν μια δραστηριότητα θεωρείται «έργο» (project) κατά την έννοια της οδηγίας ΕΠΕ, δύναται να συνιστά «σχέδιο» (project) κατά την έννοια της οδηγίας περί οικοτόπων (απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψη 124 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 31 Πλην όμως, ο ορισμός του όρου «έργο» (project) που απαντά στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΕΠΕ περιλαμβάνει, στην πρώτη περίπτωση, την υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή τεχνικών κατασκευών και, στη δεύτερη περίπτωση, άλλες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ή το τοπίο, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι επεμβάσεις που αφορούν την εκμετάλλευση των πόρων του εδάφους.
- 32 Επιπλέον, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο όρος «έργο» (project), ιδίως υπό το πρίσμα του γράμματος του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', πρώτη περίπτωση, της οδηγίας ΕΠΕ, αφορά εργασίες ή επεμβάσεις που τροποποιούν, υπό την έννοια της υλικής μεταβολής, τα πράγματα στον συγκεκριμένο χώρο (απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψη 62 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 33 Εν προκειμένω, η απόφαση περί παρατάσεως της προθεσμίας που είχε ταχθεί αρχικά για την κατασκευή τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου, για την οποία οι εργασίες δεν έχουν ξεκινήσει, πληροί τα κριτήρια αυτά και πρέπει, ως εκ τούτου, να θεωρηθεί ότι αφορά «έργο» (project) κατά την έννοια της οδηγίας ΕΠΕ.
- 34 Επομένως, μια τέτοια απόφαση πρέπει επίσης να θεωρηθεί ότι αφορά «σχέδιο» (project), κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.
- 35 Εντούτοις, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 32 των προτάσεών της, αν ορισμένες δραστηριότητες μπορούν να θεωρηθούν ως ενιαία πράξη, λόγω ιδίως του επαναλαμβανόμενου χαρακτήρα τους, της φύσης τους ή των όρων εκτέλεσής τους, μπορούν επίσης να θεωρηθούν ως ενιαίο σχέδιο, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων χωρίς να απαιτείται να διεξαχθεί νέα διαδικασία εκτιμήσεως βάσει της διατάξεως αυτής (πρβλ. αποφάσεις της 14ης Ιανουαρίου 2010, Stadt Papenburg, C-226/08, EU:C:2010:10, σκέψεις 47 και 48, καθώς και της 7ης Νοεμβρίου 2018, Coöperatie Mobilisation for the Environment κ.λπ., C-293/17 και C-294/17, EU:C:2018:882, σκέψεις 78 και 80).
- 36 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη άδεια αφορά το ίδιο έργο για το οποίο είχε αυτή δοθεί αρχικά.
- 37 Ωστόσο, δεν μπορεί να συναχθεί εξ αυτού ότι μια άδεια όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν υπέκειτο, εκ του γεγονότος αυτού και μόνον, στην εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.
- 38 Ειδικότερα, σε αντίθεση με τις υποθέσεις στο πλαίσιο των οποίων αναπτύχθηκε η νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως, μια τέτοια άδεια δεν έχει ως αντικείμενο την ανανέωση της άδειας για μια τρέχουσα επαναλαμβανόμενη δραστηριότητα, αλλά σκοπεύει να επιτρέψει την υλοποίηση ενός έργου για το οποίο, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής και, μεταξύ άλλων, από την περιγραφή του ιρλανδικού νομικού πλαισίου, χορηγήθηκε μια πρώτη άδεια η οποία έπαυσε να ισχύει χωρίς καν να έχουν ξεκινήσει οι προβλεπόμενες εργασίες.
- 39 Επομένως, η άδεια αυτή αφορά ένα «σχέδιο» (project) το οποίο υπόκειται στις απαιτήσεις του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, ανεξαρτήτως, εξάλλου, του ζητήματος αν η διάταξη αυτή έπρεπε να είχε τηρηθεί κατά την έκδοση της αρχικής άδειας.

- 40 Δεύτερον, επιβάλλεται να προσδιοριστεί αν μια άδεια όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη άδεια συνιστά «συμφωνία» για το εν λόγω σχέδιο, κατά την έννοια της διάταξης αυτής.
- 41 Το συμβούλιο χωροταξίας αντικρούει την ανάλυση αυτή με την αιτιολογία ότι πρέπει να συντρέχουν δύο χαρακτηριστικά, ήτοι η άδεια πρέπει να παρέχει το δικαίωμα υλοποίησης του έργου και να αφορά την ίδια την ουσία του. Εν προκειμένω, κατά το συμβούλιο χωροταξίας, οι δύο αυτές προϋποθέσεις δεν πληρούνται, διότι, όσον αφορά την πρώτη, η κατασκευή του τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου θα μπορούσε να είχε αρχίσει ήδη από τη στιγμή της χορήγησης της αρχικής άδειας και, όσον αφορά τη δεύτερη, η επίμαχη στην κύρια δίκη άδεια απλώς παρατείνει τη διάρκεια κατασκευής του έργου χωρίς να το τροποποιεί.
- 42 Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι, παρότι η οδηγία περί οικοτόπων δεν προσδιορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι αρχές «συμφωνούν» για ένα συγκεκριμένο σχέδιο κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής, η έννοια της «άδειας» κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας ΕΠΕ είναι κρίσιμη προκειμένου να προσδιορισθεί το νόημα του όρου αυτού (απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, *Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψη 142).
- 43 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας ΕΠΕ ορίζει τον όρο «άδεια» ως την «απόφαση της ή των αρμόδιων αρχών που δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το έργο».
- 44 Σε αντίθεση προς ό,τι υποστηρίζει το συμβούλιο χωροταξίας, από την απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2004, *Wells* (C-201/02, EU:C:2004:12), την οποία επικαλείται προς στήριξη της επιχειρηματολογίας του, δεν προκύπτει ότι μόνον απόφαση η οποία τροποποιεί το αρχικώς εγκριθέν έργο μπορεί να συνιστά «άδεια» κατά την έννοια της διάταξης αυτής. Ειδικότερα, από τις σκέψεις 44 έως 47 της εν λόγω αποφάσεως προκύπτει ότι ο λόγος για τον οποίο το Δικαστήριο έκρινε ότι η απόφαση με την οποία επετράπη η συνέχιση της δραστηριότητας είχε αντικαταστήσει όχι μόνον τους όρους, αλλά και την ίδια την ουσία της αρχικής άδειας και ότι, επομένως, η απόφαση αυτή συνιστούσε νέα άδεια, ήταν η διαπίστωση ότι η αρχική άδεια είχε παύσει να ισχύει και ότι ήταν αναγκαία νέα άδεια για τη συνέχιση της εκμετάλλευσής της δραστηριότητας αυτής.
- 45 Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, η αρχική άδεια έπαυσε να παράγει τα αποτελέσματά της με τη λήξη της δεκαετούς προθεσμίας που αυτή έτασσε και καμία εργασία δεν μπορούσε πλέον να πραγματοποιηθεί. Ως εκ τούτου, κατά τη λήξη της προθεσμίας αυτής, η αρχική άδεια έπαυσε να ισχύει και επομένως δεν τροποποιήθηκε από την επίμαχη στην κύρια δίκη άδεια, αλλά αντικαταστάθηκε από αυτήν.
- 46 Το γεγονός ότι το επίμαχο στην κύρια δίκη έργο μπορούσε να είχε υλοποιηθεί βάσει της αρχικής άδειας δεν ασκεί επιρροή συναφώς.
- 47 Επομένως, μια άδεια όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη συνιστά πράγματι νέα άδεια, κατά την έννοια της οδηγίας ΕΠΕ, και, κατά συνέπεια, και «συμφωνία», κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.
- 48 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι απόφαση περί παρατάσεως της δεκαετούς προθεσμίας που είχε ταχθεί αρχικώς για την υλοποίηση έργου κατασκευής τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου πρέπει να θεωρηθεί ότι συνιστά συμφωνία για ένα σχέδιο, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, εφόσον η αρχική άδεια για το σχέδιο αυτό, η οποία έπαυσε να ισχύει, έπαυσε να παράγει τα έννομα αποτελέσματά της κατά τη λήξη της προθεσμίας που αυτή έτασσε για τις εν λόγω εργασίες και οι εργασίες αυτές δεν έχουν ξεκινήσει.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 49 Με το τρίτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, να διευκρινιστούν οι προϋποθέσεις εφαρμογής της προβλεπόμενης στο άρθρο 6, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος, της οδηγίας περί οικοτόπων απαίτησης περί δέουσας εκτιμήσεως των επιπτώσεων στον οικείο τόπο όσον αφορά άδεια όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί ιδίως να διευκρινιστεί αν η αρμόδια αρχή υποχρεούται να λαμβάνει υπόψη τυχόν τροποποιήσεις στις εργασίες για τις οποίες χορηγήθηκε αρχικώς άδεια και στην προβλεπόμενη χρήση, καθώς και τις εξελίξεις που σημειώνονται μετά τη χορήγηση της αρχικής άδειας σε επίπεδο «περιβαλλοντικού πλαισίου» και επιστημονικών γνώσεων. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί επιπλέον να διευκρινιστεί αν η αρμόδια αρχή οφείλει να προβεί σε εκτίμηση των επιπτώσεων του συνόλου του έργου στον οικείο τόπο.
- 50 Συναφώς, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 27 της παρούσας αποφάσεως, το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων διακρίνει δύο στάδια της διαδικασίας εκτιμήσεως την οποία αυτό προβλέπει, το δε πρώτο στάδιο, περί του οποίου γίνεται λόγος στην πρώτη περίοδο της διάταξης αυτής, επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβαίνουν σε δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων σχεδίου ή έργου σε προστατευόμενο τόπο, εφόσον είναι πιθανό το σχέδιο ή το έργο να επηρεάσει σημαντικά τον τόπο (απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, *Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψη 119 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 51 Ειδικότερα, λαμβανομένης υπόψη της αρχής της προφύλαξης, θεωρείται ότι υφίσταται τέτοιος κίνδυνος εφόσον δεν μπορεί να αποκλειστεί, βάσει των βέλτιστων επιστημονικών γνώσεων επί του θέματος, ότι το σχέδιο ή το έργο θα μπορούσε να επηρεάσει τους στόχους διατήρησης του εν λόγω τόπου. Η εκτίμηση του κινδύνου αυτού πρέπει να γίνεται, μεταξύ άλλων, υπό το πρίσμα των ειδικών περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών και συνθηκών του τόπου τον οποίο αφορά το σχέδιο ή το έργο (απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, *Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψη 134).
- 52 Η δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων ενός σχεδίου ή ενός έργου προϋποθέτει ότι, πριν από την έγκρισή του και αφού ληφθούν υπόψη οι βέλτιστες επιστημονικές γνώσεις επί του θέματος, πρέπει να εντοπισθούν όλες εκείνες οι πτυχές του σχεδίου ή του έργου που θα μπορούσαν, αφ' εαυτών ή από κοινού με άλλα σχέδια ή έργα, να επηρεάσουν τους σκοπούς διατήρησης του προστατευόμενου τόπου. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές επιτρέπουν μια δραστηριότητα μόνον εφόσον είναι πεπεισμένες ότι η δραστηριότητα αυτή δεν θα έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα του συγκεκριμένου τόπου. Τούτο συμβαίνει όταν δεν υφίσταται, από επιστημονικής απόψεως, καμία εύλογη αμφιβολία ως προς την απουσία τέτοιων συνεπειών (απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, *Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψη 120 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 53 Συνεπώς, εκτίμηση που πραγματοποιείται βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων δεν μπορεί να θεωρηθεί δέουσα αν παρουσιάζει κενά και δεν περιέχει πλήρη, ακριβή και οριστικά συμπεράσματα και διαπιστώσεις, ώστε να αίρεται κάθε εύλογη αμφιβολία, από επιστημονικής απόψεως, όσον αφορά τις επιπτώσεις των σχεδιαζόμενων εργασιών στον προστατευόμενο τόπο (απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2011, *Επιτροπή κατά Ισπανίας*, C-404/09, EU:C:2011:768, σκέψη 100).
- 54 Επιπλέον, επισημαίνεται ότι πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη οι εκτιμήσεις που τυχόν πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο προηγουμένως χορηγηθεισών αδειών, προκειμένου να αποτραπεί το ενδεχόμενο το ίδιο έργο να αποτελέσει αντικείμενο πλειόνων περιβαλλοντικών εκτιμήσεων που καλύπτουν όλες τις απαιτήσεις της οδηγίας περί οικοτόπων (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 10ης Σεπτεμβρίου 2015, *Δήμος Κρωπίας Αττικής*, C-473/14, EU:C:2015:582, σκέψη 55, καθώς και της 22ας Μαρτίου 2012, *Inter-Environnement Bruxelles κ.λπ.*, C-567/10, EU:C:2012:159, σκέψη 42).

- 55 Πάντως, η συνεκτίμηση τέτοιων προγενέστερων εκτιμήσεων στο πλαίσιο έκδοσης άδειας με την οποία παρατείνεται η διάρκεια κατασκευής ενός έργου όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη άδεια μπορεί να αποκλείσει τον κίνδυνο να επηρεαστεί σημαντικά ένας προστατευόμενος τόπος μόνον αν οι εκτιμήσεις αυτές περιέχουν πλήρη, ακριβή και οριστικά συμπεράσματα ώστε να αίρεται κάθε εύλογη αμφιβολία, από επιστημονικής απόψεως, ως προς τις επιπτώσεις των εργασιών και υπό την επιφύλαξη ότι τα κρίσιμα περιβαλλοντικά και επιστημονικά δεδομένα δεν έχουν μεταβληθεί, ότι το έργο δεν έχει τροποποιηθεί και ότι δεν υφίστανται άλλα σχέδια ή έργα τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη.
- 56 Επομένως, εναπόκειται στην αρμόδια αρχή να κρίνει αν, πριν δοθεί άδεια όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία παρατείνει την προθεσμία που είχε ταχθεί αρχικώς με την πρώτη άδεια για την υλοποίηση έργου κατασκευής τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου, πρέπει να πραγματοποιηθεί η προβλεπόμενη στο άρθρο 6, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος, της οδηγίας περί οικοτόπων δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων και αν τυχόν αυτή πρέπει να αφορά το σύνολο ή τμήμα του έργου, λαμβανομένων υπόψη, ιδίως, τόσο την εκτίμηση που τυχόν έχει πραγματοποιηθεί προηγουμένως όσο και την εξέλιξη των κρίσιμων περιβαλλοντικών και επιστημονικών δεδομένων, αλλά και την τυχόν τροποποίηση του έργου ή την ύπαρξη άλλων σχεδίων ή έργων.
- 57 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το έργο κατασκευής τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου θα υλοποιούνταν πλησίον δύο προστατευόμενων τόπων και ότι, πριν χορηγηθεί η αρχική άδεια, δεν έγινε εκτίμηση περιέχουσα πλήρη, ακριβή και οριστικά συμπεράσματα ώστε να αίρεται κάθε εύλογη αμφιβολία, από επιστημονικής απόψεως, ως προς τις επιπτώσεις των σχεδιαζόμενων εργασιών στους εν λόγω τόπους.
- 58 Επομένως, αφενός, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο ότι ένα τέτοιο έργο μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τους εν λόγω τόπους και, αφετέρου, τέτοιες περιστάσεις, των οποίων τη συνδρομή απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει, μπορεί να επιτάσσουν την πραγματοποίηση της απαιτούμενης από το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων δέουσας εκτιμήσεως των επιπτώσεων, πριν από τη χορήγηση άδειας όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη. Από τα ανωτέρω προκύπτει επίσης ότι τέτοια εκτίμηση δεν μπορεί να συνίσταται σε απλή επικαιροποίηση της εκτιμήσεως που είχε τυχόν πραγματοποιηθεί προηγουμένως, αλλά πρέπει να συνίσταται σε πλήρη εκτίμηση των επιπτώσεων του συνόλου του έργου στους ίδιους τόπους.
- 59 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι στην αρμόδια αρχή εναπόκειται να κρίνει αν απόφαση με την οποία παρατείνεται η προθεσμία που είχε ταχθεί αρχικώς για την υλοποίηση έργου κατασκευής τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου, για το οποίο η αρχική άδεια έπαυσε να ισχύει, πρέπει να υποβληθεί στην προβλεπόμενη στο άρθρο 6, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος, της οδηγίας περί οικοτόπων δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων και, ενδεχομένως, αν η εκτίμηση αυτή πρέπει να αφορά το σύνολο ή τμήμα του έργου, λαμβάνοντας υπόψη, ιδίως, τόσο την εκτίμηση που τυχόν έχει πραγματοποιηθεί προηγουμένως όσο και την εξέλιξη των κρίσιμων περιβαλλοντικών και επιστημονικών δεδομένων, αλλά και την τυχόν τροποποίηση του έργου ή την ύπαρξη άλλων σχεδίων ή έργων. Η εκτίμηση αυτή των επιπτώσεων πρέπει να πραγματοποιείται όταν δεν μπορεί να αποκλεισθεί, βάσει των βέλτιστων επιστημονικών γνώσεων επί του θέματος, ότι το έργο αυτό επηρεάζει τους στόχους διατήρησης του οικείου τόπου. Προγενέστερη εκτίμηση για το εν λόγω έργο, πραγματοποιηθείσα πριν από την έκδοση της αρχικής άδειας για αυτό, μπορεί να αποκλείσει τον ως άνω κίνδυνο μόνον αν περιέχει πλήρη, ακριβή και οριστικά συμπεράσματα τα οποία αίρουν κάθε εύλογη αμφιβολία, από επιστημονικής απόψεως, ως προς τις επιπτώσεις των εργασιών και υπό την επιφύλαξη ότι τα κρίσιμα περιβαλλοντικά και επιστημονικά δεδομένα δεν έχουν μεταβληθεί, ότι το έργο δεν έχει τροποποιηθεί και ότι δεν υφίστανται άλλα σχέδια ή έργα.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

- 60 Με το τέταρτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η απάντηση στο πρώτο, στο δεύτερο και στο τρίτο ερώτημα διαφέρει αναλόγως του αν μια άδεια έργου επιβάλλει προθεσμία για το στάδιο της εκμεταλλεύσεως ή τάσσει μόνον προθεσμία για το στάδιο της υλοποίησης του έργου, υπό την επιφύλαξη ότι οι εργασίες θα έχουν ολοκληρωθεί εντός της προθεσμίας αυτής.
- 61 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι η διάκριση μεταξύ των δύο αυτών ειδών άδειας δεν ασκεί επιρροή στη διαφορά της κύριας δίκης.
- 62 Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι ο δικαιολογητικός λόγος της προδικαστικής παραπομπής δεν έγκειται στη διατύπωση συμβουλευτικής γνώμης επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, αλλά στην αυτονόητη ανάγκη αποτελεσματικής επιλύσεως μιας ένδικης διαφοράς (απόφαση της 26ης Μαρτίου 2020, *Miasto Łowicz και Prokurator Generalny*, C-558/18 και C-563/18, EU:C:2020:234, σκέψη 44 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), το τέταρτο ερώτημα κρίνεται अपαράδεκτο.

Επί του πέμπτου ερωτήματος

- 63 Με το πέμπτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί σε ποιο βαθμό η υποχρέωση που υπέχει το εθνικό δικαστήριο να ερμηνεύει την εθνική νομοθεσία όσο το δυνατόν περισσότερο σε συμφωνία με τις διατάξεις της οδηγίας περί οικοτόπων και της Συμβάσεως του Ώρχους εξαρτάται από την απαίτηση οι διάδικοι της κύριας δίκης να έχουν ρητώς προβάλει τέτοια ερμηνευτικά ζητήματα. Πιο συγκεκριμένα, αν η εθνική νομοθεσία προβλέπει δύο διαδικασίες λήψεως αποφάσεων, εκ των οποίων μόνο μία είναι σύμφωνη με την οδηγία περί οικοτόπων, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν εθνικό δικαστήριο υποχρεούται να ερμηνεύσει την εθνική νομοθεσία κατά τρόπον ώστε να μπορεί να γίνει επίκληση μόνο της σύμφωνης με την ως άνω οδηγία διαδικασίας λήψεως αποφάσεων, έστω και αν η συγκεκριμένη ερμηνεία δεν προβλήθηκε ρητά από τους διαδίκους στην υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν του.
- 64 Από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ο εθνικός δικαστής, ο οποίος έχει επιληφθεί της διαφοράς της κύριας δίκης και φέρει την ευθύνη για τη δικαστική απόφαση που πρόκειται να εκδοθεί, είναι αποκλειστικώς αρμόδιος να εκτιμήσει, με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης, τόσο αν η προδικαστική απόφαση είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή (απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, *Junqueras Vies*, C-502/19, EU:C:2019:1115, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 65 Επομένως, τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλονται από τα εθνικά δικαστήρια θεωρούνται κατά τεκμήριο λυσιτελή, το δε Δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να αποφανθεί επί των ερωτημάτων αυτών μόνον όταν προκύπτει ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το ζήτημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα εν λόγω ερωτήματα (απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, *Junqueras Vies*, C-502/19, EU:C:2019:1115, σκέψη 56 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 66 Πλην όμως, πρέπει κατ' αρχάς να επισημανθεί ότι το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα δεν προσδιορίζει με επαρκή σαφήνεια τις διατάξεις της Συμβάσεως του Ώρχους των οποίων ζητείται η ερμηνεία.
- 67 Εξάλλου, από την απόφαση περί παραπομπής και από τις υποβληθείσες ενώπιον του Δικαστηρίου γραπτές παρατηρήσεις προκύπτει ότι το ερώτημα αυτό υποβάλλεται διότι το αιτούν δικαστήριο επιθυμεί να κηρύξει την εθνική διάταξη βάσει της οποίας εκδόθηκε η επίμαχη στην κύρια δίκη άδεια εσφαλμένη για τον λόγο ότι υφίσταται άλλη διάταξη, εν προκειμένω το άρθρο 42 του PDA 2000, η

οποία, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, είναι σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης. Εντούτοις, το νομικό αυτό σφάλμα δεν προβλήθηκε από την προσφεύγουσα της κύριας δίκης και δεν μπορεί, ως εκ τούτου, να εξεταστεί αυτεπαγγέλτως από το αιτούν δικαστήριο.

- 68 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα αφορά στην πραγματικότητα τη δυνατότητα εθνικού δικαστηρίου να στηριχθεί σε σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης ερμηνεία εθνικής διάταξης προκειμένου να διατυπώσει αυτεπαγγέλτως κρίση περί αντιθέσεως προς το δίκαιο αυτό άλλης εθνικής διάταξης, η οποία αποτελεί τη νομική βάση για την επίμαχη στην κύρια δίκη άδεια.
- 69 Εντούτοις, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στα σημεία 61 και 68 των προτάσεών της, δεν προκύπτει σαφώς για ποιους λόγους το αιτούν δικαστήριο θα έπρεπε να προσπαθήσει να διαπιστώσει την προσήκουσα νομική βάση της επίμαχης στην κύρια δίκη άδειας, αν όφειλε εν πάση περιπτώσει να κρίνει ότι η εν λόγω άδεια είχε εκδοθεί κατά παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, λαμβανομένου υπόψη, επιπλέον, ότι από τη δικογραφία την οποία έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο φαίνεται να προκύπτει ότι η Friends of the Irish Environment προέβαλε πράγματι παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.
- 70 Πρέπει επιπλέον να επισημανθεί ότι από την απόφαση περί παραπομπής δεν προκύπτει σαφώς αν το ιρλανδικό δίκαιο απαγορεύει, σε κάθε περίπτωση, σε εθνικό δικαστήριο να εξετάζει αυτεπαγγέλτως νομικούς ισχυρισμούς που δεν έχουν προβληθεί από τον προσφεύγοντα.
- 71 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα αναγκαία πραγματικά και νομικά στοιχεία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στο πέμπτο προδικαστικό ερώτημα το οποίο, ως εκ τούτου, είναι απαράδεκτο.

Επί του έκτου ερωτήματος

- 72 Με το έκτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν, σε περίπτωση που στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, στοιχείο α', δοθεί η απάντηση ότι η εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων όσον αφορά άδεια όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη εξαρτάται από τη μη τήρηση της διάταξης αυτής κατά τη χορήγηση της αρχικής άδειας, το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνικό δικονομικό κανόνα ο οποίος εμποδίζει έναν προσφεύγοντα, στο πλαίσιο της προσφυγής του κατά άδειας όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη άδεια, να προβάλει, κατ' εξαίρεση, το εκ του λόγου αυτού παράνομο της αρχικώς χορηγηθείσας άδειας. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν ένας τέτοιος δικονομικός κανόνας συνάδει με την υποχρέωση των κρατών μελών να θεραπεύουν τις παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης.
- 73 Πλην όμως, από την απάντηση που δόθηκε στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα προκύπτει ότι το ζήτημα αν άδεια όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη εκδόθηκε συμφώνως προς την οδηγία περί οικοτόπων δεν ασκεί επιρροή προκειμένου να κριθεί αν άδεια όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη συνιστά συμφωνία για ορισμένο σχέδιο, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής.
- 74 Επομένως, παρέλκει η απάντηση στο έκτο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 75 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Απόφαση περί παρατάσεως της δεκαετούς προθεσμίας που είχε ταχθεί αρχικώς για την υλοποίηση έργου κατασκευής τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υδροποιημένου φυσικού αερίου πρέπει να θεωρηθεί ότι συνιστά συμφωνία για ένα σχέδιο, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, εφόσον η αρχική άδεια για το σχέδιο αυτό, η οποία έπαυσε να ισχύει, έπαυσε να παράγει τα έννομα αποτελέσματά της κατά τη λήξη της προθεσμίας που αυτή έτασσε για τις εν λόγω εργασίες και οι εργασίες αυτές δεν έχουν ξεκινήσει.
- 2) Στην αρμόδια αρχή εναπόκειται να κρίνει αν απόφαση με την οποία παρατείνεται η προθεσμία που είχε ταχθεί αρχικώς για την υλοποίηση έργου κατασκευής τερματικού σταθμού επαναεριοποίησης υδροποιημένου φυσικού αερίου, για το οποίο η αρχική άδεια έπαυσε να ισχύει, πρέπει να υποβληθεί στην προβλεπόμενη στο άρθρο 6, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 92/43 δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων και, ενδεχομένως, αν η εκτίμηση αυτή πρέπει να αφορά το σύνολο ή τμήμα του έργου, λαμβάνοντας υπόψη, ιδίως, τόσο την εκτίμηση που τυχόν έχει πραγματοποιηθεί προηγουμένως όσο και την εξέλιξη των κρίσιμων περιβαλλοντικών και επιστημονικών δεδομένων, αλλά και την τυχόν τροποποίηση του έργου ή την ύπαρξη άλλων σχεδίων ή έργων.

Η εκτίμηση αυτή των επιπτώσεων πρέπει να πραγματοποιείται όταν δεν μπορεί να αποκλεισθεί, βάσει των βέλτιστων επιστημονικών γνώσεων επί του θέματος, ότι το έργο αυτό επηρεάζει τους στόχους διατήρησης του οικείου τόπου. Προγενέστερη εκτίμηση για το εν λόγω έργο, πραγματοποιηθείσα πριν από την έκδοση της αρχικής άδειας για αυτό, μπορεί να αποκλείσει τον ως άνω κίνδυνο μόνον αν περιέχει πλήρη, ακριβή και οριστικά συμπεράσματα τα οποία αίρουν κάθε εύλογη αμφιβολία, από επιστημονικής απόψεως, ως προς τις επιπτώσεις των εργασιών και υπό την επιφύλαξη ότι τα κρίσιμα περιβαλλοντικά και επιστημονικά δεδομένα δεν έχουν μεταβληθεί, ότι το έργο δεν έχει τροποποιηθεί και ότι δεν υφίστανται άλλα σχέδια ή έργα.

(υπογραφές)